המאסף

לשנת

ה׳תק״ן

תקופה שלישית

ניסן אייר סיון

Königsberg und Berlin, 1790.
In der orientalischen Buchdruckerey.

המאסף

ה' תק"ן

תקופה שלישית

פְּטַל בִּקֵּר אֲשֶׁר יְזַל עֲלֵי שׁוֹשַׁנָּה
יִפְתַּח חִיקָהּ יָפִיק רֵיחָהּ יְמַלֵּא מִישׁוֹר :
וְאִמְרוֹת בִּין בְּחֵיק עֶלֶם כְּמוֹ חִפְעַלְנָה
הָקִיץ לִבּוֹ הָכִין רוּחוֹ אֱהוֹב הַמִּישׁוֹר ׃

המאסף

חדש ניסן תקן

קורות העתים

דברי הימים לארצות יון.

אמר הכותב דברי הימים הללו, לא נעלם ממני מה ערכי וקוצר ידי, ולא אים לנכי כאחד הגדולים אשר למדו לשונם לדבר לאות, גם מעטי ועסקי רבים מלעבור על הדברים אשר כתבתי בעיון היטיב ולהבילו מבניאות, ובכרט בענין הזה אשר עתה לפני עוסק בו לריך התמדה והסתפה יותר, כי דברי קורות היונים תרוכים ורחבים המה מאוד, ולא נמלא עד הנה כותב אחד אשר כתב כל קורותם וקולדותם יחד בסדר נכה ורחוי, כי אם דבריהם מפוזרים הנה והנה. ובכל זאת לא מנעתי את עלמי מלבחת אל המלאכה הזאת, למען התועלת הגדולה אשר תגיע לבערי בני ישראל מזה, אם ישנו היטיב בלבנם את כל הקורות והמאורעות אשר קרו לגויי ארץ ולדורות הראשונים ויפקחו עיניהם על כל אשר עשו תחת השמש, ובשכלם יבררו ולבנו את כל הדעות והמחשבות הזרות אשר נולדו בקרב לבם מיום הברחם ועד עתה, ויבחרו להם את הטוב, ואת הרע ישליכו מנגד. ולאים יהודי עוד תועלת גדולה, כי בקראו ספורים כאלה, יכול להבין לפעמים טעמי המלות והמשפטים אשר נתן לנו משה עבד ה', ומה רב התועלת הזאת, וכבר העיר על טעמי המלות הרב רמב"ם ז"ל בספרו מורה הנבוכים וגם מחבים אחרים אשר קמו אחריו היטיבו מאוד לדבר בענין הזה, וחוב על כל איש ישראלי לקרוא,

וזאת תהיה לו ימים בתוך ספריהם יעמוד למלוך ע"י שכלו ,
וידיעת קורות וספורי עתים תהיה לו למורה דרך הנדק .
ועתה קורת לחוב ! הסבת ושמע לדברי קורות חלה תהר תגיד
לך מעט גדול תהר היה לפנים , עם חכם ונבון תהר כמוהו
לא היה בין גויי הארץ , כאשר יעידו על זאת ספרי חכמיהם
ומסורותיהם תהר נשתרו לנו מהם עד היום הזה לשם ולתהלה
עד מאוד . (וזאת כי ידיעתנו בחיות חכמות כמו חכמת המדידה
והטבע , וידיעתה לפנים בהם , רחוקים ממאוד , ויקח שאת לנו
כיתרון האור מן החושך , מכל מקום לא נוכל להכחיש כי החכמות
האלה מהם יצאו , בארץ יון נשתלה החכמה ועשתה פרי ,
והיה פריה למאכל לרומיים , כי הרומים קבלו מהיונים , ואנחנו
קבלנו מרומים , ועד תנחנו הוספנו עליהם מין וזאת כי אם
כאשר יאמר משל הקדמוני כנגד ע"ג ענק .) עם עז וגבור ,
ובלתי תבוריח כאנשי פרס נור וקולרעפאגע , כי אם לדיקים
ושוכים . מעט גדול הוא תספר לך קורת תהוב ! את קורותם
ומולדותם בפי תהר לקחתי ותספתי מספרים שונים .

גבול ארץ יון (גריכענלאנד) *) למזרח , היא העגיאי
הנקרא היום ארכיפעלאגוס , לדרום יש קרעטי או
קאנדי , למערב היא יוניי (דאס יאניטי אינזעל) ולצפון
מדינת אילליריען וטהראצייען , תהר נכללים עתה בשם
אלבאניען . ומן ממלכת היונים דהיינו מיום הוסד ארץ יון
עד תהר נברו הרומים וימליכו עליהם , יניע לנו לצפות
מאה ותמשים ותרבע שנים . והשנים האלה יחלקו לתרבע
עתות , העת הראשונה : מיום הוסד מלכות ויסיון עד תהר
נרו היונים על טראיא העיר הגדולה , ושנותה כאלף שנים .
הב' : מיום הלכד טראיא עד מלוך דריוש (דאריום) בן
היסטאספום נפרס , ושנותיה שם מאות שנים ושלש שנים .
הג' : מיום מלוך דריוש הנזכר עד מות אלכסנדר מלך מוקדון ,
ושנותיה מאה ותשעים ושמונה שנים . הד' : ממות אלכסנדר
עד בוא ארץ תחת ממשלת הרומים ושנותיה שני מאות תשעים
ושלש

---

*) ארץ יון הוא היא עתה חלק הדרומי ממלכות יפתעל (טורקייא) בחייראפא .

וכלם שנים . המלכות היו בארץ יון זיסיאן , ארגאס מיסענע
אשר נקרא עתה בשם מארעא . והמשוכתים בשם היו , אטהעו ,
שפארטא , שהעבען , מאצעדאניעז . זיסיון המלכות
הרחשונה אשר נוסדה בארץ כחחיל לדעת קצת כיתבי
ורשומי עתיק בשנת אלף תשע מאות וחמש עשרה ליצירה .
ולפי זה יהיה אלף וכלם מאות וכלם עשרה שנים לפני אלימפיאדע
הרחשונה *) . המלכות ארגאס בפעלאפאנעס נוסדה
בשנת אלף ושמונים לפני אלימפיאדע , הרחשונה , והוא
לפי ערך בימי חברתם תניינו ע"ה . והמלך הרחשון איגאכוס ,
אחריו מלך נגו פאראנעאוס ואחריו אפיס , ואחר מלכים רבים
אשר מלכו אחריו , ואשר כבר נשכחו שמותם ע"י תורך זמן ,
מלך יעלאנאר , ויקם עליו דאנאאוס וינרש לוקו וימלוך
תחתיו . אחריו מלך לינסעאוס , ואחריו מלכו אבאס ,
פרעטוס , ואקריזיוס . דאנאה בת אקריזיוס ילדה את
פערזעאוס . ויהי כאשר גדל ויהרוג בשנגה את זקינו אקריזיוס ,
ויתחל עליו מלוד , וינס במרת נפשו למיכענע וימלוך
שמה , וילד פערזעאוס בנים ובנות , והמוליכם בשם היו
אלסעוס , סטענעלוס ועלעקטריון . — אלסעוס הוליד את
אמפיטריאן , שטענעלוס הוליד את אייריסטעאוס ,
ועלעקטריאן הוליד את הנת המפורסם אלקמענע . ויקח
אמפיטריאן את אלקמענע לו לאשה , אך אחרי כן תשקה בם
נפש יופיטער בה ויבוא אליה ויקהר לו ויולד את הערקילעס **) .

המלכים

---

*) עיר מיסה בפעלאפאנעס (חלק גדל מחלקי ארץ יון) ושמה אלימפיאס
וכה נעשו מזה שמם בחומש שנים , מיני אז ואילך ושעבודו בני אדם אבי
אשר נעשה בה , ויהיה לפ"ז דרך משל תחבשה אלימפיאדין , משך זמן
הזה קראו היונים משך הזמן של חמש שנים בשם אלימפיאדע , על שם העיר
אשר נעשה בה . ובעבור הלחוק הזה המציא היונים הערקולום כאשר ידבר עוד מזה להלן .

**) הערקולעס הזה גם תניו יופיטער נעשו מהעמים ההם לאלילים , והיה
הערקולעס

המלכים אשר מלכו אחר פערזאוס היו עלעקטריאן /
שטענעלוס / איריסטעאוס / אַטרעאוס **) דן פעלאפס
אחי אם איריסטעאוס / ככה ירשו בני פעלאפס את המלוכה
ויקרעו את הארץ על שם אבותם פעלאפּונעס . אחר מות
אַטרעאוס מלך דנו פליסטענעס / אחריו מלך אגאמעמנאן
וימת וימלוך תרעסטם בנו תחתיו . ארעסטם הוא / בעודנו
רך בשנים הלך עם תניו אגאמעמנאן ללחום נגד עיר טרויא /
ויהי באשר הגיעו שם ושמו עגיסטוס / ויאהב את קליטעמענעסטרא
אם תרעסטם / ויועץ עמה להרוג את אגאמעמנאן איש בשובו
מכבוש את טרויא / ויעשו כן ויאמר בלבו להמית גם את תרעס-
טעס / כי ירא ממנו / ויודע הדבר לתרעסטעס ויעז בערמה ובלבב
נגדים אחריס ויתחפש ויבוא אל עגיסטוס ויאמר לו כי נשלח נשלח
לבשר לעגיסטוס הבשורה הטובה כי מת תרעסטם / כשמוע
עגיסטוס הדבר הזה ויסמח שמחה גדולה ויבוא אל קליטעמע-
נעסטרא בעת כי ישב שם בתוך שערי ארמון מלכו / ותרעסטם

---

*) טהיעסטעס אחיו / ואחרי כן קרע טהיעסטעס אחיו לעשות לו משפט /
ויערוך לפניו את שבר בניו הנהרגים / ומלא את כוסו יין להניח על השלחן
לפני אחיו טהיעסטעס / ומלא אחר ימים לכוס הכה תוכו עגיסטהוס בן
טהיעסטעס / אשר לפנו נשאר אבי טהיעסטעס הנלחמים / וימיתהו .

הערקולם בוודאי היה איש גבור חיל כאשר נראה מהלחמותיו . אך העמיד
הכתוב והמוסדים משלים אשר קמו אחריהם בדמו מלבם דבריהם ליהי מהאיש הזה /
אשר לא יתמנו גם בעיני נער היודע לבחור בטוב ולמאוס ברע / אך זה דרכם
למו לספר גדולות ופלאות מאלילותם / כי בימים ההם היתה עוד מבוה הסכלות
על פני הארץ ויתעצו בעור בחבלה והמוסדים משלים עושים למען הרחות עוזם
כח דמיונם / ואת יקר תפארת מלאכתם . וכן בדו מהערקולעס הזה : כאשר
גדל / שלחה יונו אשת יופיטער שני נחשים להמיתו / (כי חרה אפה בקנאתה
את בעלה על אשר הזנה עם אלקמענע) אפס הילד הערקולם מיתן הנחשים
בעריכו ומיתם בכח ידיו . ועוד דברים רבים בהגה כי אמרו כי האשה יונו
בעמיסה על הילד הזה שנים עשר עבודות למען המיתו ואולם הוא עמד בכולם
ויצא נקי מהם . ואין כאן מקומו בזאת .

וארעסטם קס בלילה ויהרוג את מגיסטום עם תמו קלימטע,
סגעסטרק על הכנלה לשר עשו סגיסם • לאחרי כן כשוך תמתו
נחס על לשר עשה שהרג את תמו ויתעלב מאוד ויהי נע וכד
בארץ (המוללים תמרו כי רדפו לותו השדים והרוחות הנקרלים
אלנם בשם פוריען וימררו את חייו מאוד) עד כי בא לארקאדיען
ויתם שמה ע"י נסיכת נחס • לאחר מות ארעסטעס מלכו שני
בניו טיזומענעס ופטנטילעס / ותהי להם מלחמה עם
הערַאקלידען (יוצאי חלצי הערקולעס) • כל הימים לשר מלכו
אנשי משפחת פעלאפס נעשה קועצות גדולות בארץ לשר לא
נשמעו ולא נרחו עוד כמוהם / והארץ הוטמאה בדם הנקי לשר
שפכו • — סעקראפס הים מצרי יסד את הטעטען בשנת שני
אלפים ארבע מאות ארבעים ושמונה ליצירה / הוא חלק את
הארץ לשנים עשר כוכרים (קרייזי) וישן את בית המשפט הנקרא
ארעאפאגום • לאחריו מלך קאדרוס ויקרימו חויבו את ארצו
וישלוחו ויבוזוהו ולא היתה לו עוד תקומה מפניהם ויתת תחת
ידם • לאחרי מות קאדרוס נועלו יחד אנשי אטטען לבלתי נתן
עוד מלך בארצם / כי ראו כי סרו מלכיהם מדרך הטוב והישר /
ותחת אשר להם להבין בסף מלכותם בחמת ובזדק / נחלותו
במעשים תכוריס ובתועבות גדולות / וישחדו על עמם בפרך /
ולכן הסכימו לבלתי מלך עוד מלך עליהם / רק להיות ארצם
חפשי מעול מושל תבורי / ויבחרו להם בעצה זאת שופטים
מקרבם לשר על פיהם יהיה כל ריב ולשר יגלו ויבואו לפניהם /
והמה נקראים בשם ארכאָנטען / והארץ היתה חפשית
(רעפובליק) • ובשם תרכאנט הראשון מעדאן • נרשטונג /
משלו השופטים הלזה כל ימי חייהם / ואולם לאחרי כן ירשו
גם מבני השופטים הלזה / והסכימו לבחור תמיד תרכאנטען
חדשים מדי עבר בעבר שנים / וגם זאת לא היתה טוב להם /
על כי בחרו בכל שנה משנה שופטים חדשים • — קדמוס
הים נור ככם את טעבען לשר נקרא לאחרי כן בעאטיען ויבן
את העיר ויכול לשר קרא על שמו קאדמעא / בשנת שני
אלפים חמש מאות ארבעים ושבע • — בשנת שני אלפים ארבע
מאות שמונים ואחד ליצירה מלך לעלעקס ממלך הראשון
בלאנעדעמען / לאחריו מלך מענעלוים / בימיו נרו היונים עם

העיר

העיר טרחיץ ויסימוהו קל טולס , וזה היה דבר המלחמה : פתרים
בן פריחמום מלך טרחיץ גזל לת העלטנת לסת מענעלוים הנוכר
נוגית לישה ויוליכה לעירו לטרחיץ ויולד ממנה בנים ובנות
ויחר לדבר הזה מאוד להיוניים ויעלו על העיר להלחם בה וילורו
עליה עשר שנים , עד כי החרימוה ויסימוה קל טולס . וזאת
היתה בימי השופטים , ולדעת קלת בימי יפתח הגלעדי .
ואין פה מקומו להאריך ולספר מהמשלים הרבים אשר נמשלו
מהמשלים על דבר המלחמה הזאת , ולהניד לת כל הנפלאות
והחוזות אשר נדלו הכותבים מלבם , לך הרולה לדעת תוסף ,
יקרת ספר איליאדע , אשר כתב המלין הגדול חד המליטים
האמער , אשר חי קרוב לימים ההם ומגורו היה בארץ יון , כי
בו כתב כל הקורות והמאורטות על דרך שירי , והוא ספר
יקר ערך מאוד ולרוב יפיו וטובו נעתק בלשונות רבות . —
זיוסיפוס בן עאלום לכד לת קאריגע אשר היתה לפנים תחת
ממשלת תנסי ארגיער ומיסענער וימלוך עליה . והיה לקץ
מאה ועשר שנים לחר כניסת עיר גדולה טרחיץ , ומקבר יד
הערַאקלידעז על מספחת זיוסיפוס וינרשוס מן הארץ . לחרי
כן מלכו יונתי תלני באכּבּוס , בימיהם הסכימו העם לגרש
סם המלוכה מן הרגש , בדאותם כי תמיד הכביד המלך עול
קשה על לוותרם וירדה נפש בפרך . ויבחרו להם הזקנים
למושלים , דהיינו בכל שנה ושנה בחרו להם לחד להיות שופט
עליהם ויקרת בשם פרישַאנים . לחרי כן החזיק להם לחד
סיפזעלוס שמו וימלך בחוקה על הארץ , וימת וימלוך בנו
פעריאנדר תחתיו — מן מלכות מלעדאניען , לת נודע הרבה
לפני מלוך המלך מיליפוס ובנו מלכסנדר . ואולם מה שנדע
ממנה , הוא שנתיסדה ברבע מאות ושבעים ואחד שנים לפני
מות מלכסנדר מלך מוקדון (מאלעדאניען) ומזמן מותו עד מלוך
פערזעוס אשר נשבה מהרומים היה מאה וחמשים וחמש שנים ,
ולפי זה כל מספר השנים אשר מלכו מלכים במאלעדאניען ,
שם מאות ועשרים ושבע שנים . כל מנסי יון החלה לת שרש
שונים בדתיהם וחוקיהם גם בלשונותם (כי היו ברבע מיני לשון
בארץ יון) בכל זאת נבוא הנה לצור תוסף , היו כולם כתים
אחד להלחם נגד המויב ולית לת רעהו החזק ויעזו להם שם
בנבורתם

נעבורקס • וכן הכו פעמים רבות חיל פרס ומדי פעמים ורב מהם • המפוזרים בכל גויי יון / אשר קנו להם שם בגדלם ובמעשיהם / היו אנשי חעתקן / ואנשי לאלכדמחן הנקראים גם כן שפארטאנער •

חשאר בדפים הבאים •

מכתבים שונים

אמתי השומרוני

אל

עדת המאספים

זה תרבע שנים אשר לא שמעתם את קולי מדבר עמכם / ותמונת תוכיותי לא עלתה נגד פניכם • לא כי בכל זאת לבבי נרך אתכם כל הימים / על הטוב אשר הפלתם בקרב אחיכם בימים האלו / בהרגום כי לא זוכם ממקום אשר עמדתם שם ברחשים לאחכם / וכי יום יום תרביתם עשות עוד וגדל עם אחיכם השואלים לרות למשונם ממקורכם • ועוד ידיכם נטויה לעמול בכל כחכם ללמד בני יהודה ספר ודעת / בהעתקות ספרי נביאינו ומשוררינו הקדושים / ובקנן אחת אחת דברים מסוגלים להאיר חשכת העם אשר ימשם כעור בלהרים מבלי מבין שמועה ומורה דעה • אשרי חלקיכם ! קנו קודה וברכה להרב ר' הירץ ווייזל על דבר מלאכתו מניד חדשות / ומי יקן ימלאו דבריו להוליך ספרי הקודש היקרים אשר נחבדו בגלותינו / מידי אנשים בני בלי שם / אשר לא ידעו ולא יבינו את ערך כלי החמדה אשר בידם / ולהביאם בידי אנשי מדע אשר ידעו ערכם ויפילוס בישראל לעזר להם • ומרו בקהל

חילת

מהלת לחיכם בעלי מקרא לבד בכל עוסק יעמולו להבין בשור
ספרי הקודם לבד בלו במחשף • הללו בבארים את כבוד
המשכילים בחכמת הטבע / ומספרים רוממות אלהים לבד שם
רמזי גדולתו וחכמתו בברואיו / ומה המספרים הנחמדים בותבי
קולות המינים הטבעיים ; תנו לדקות לחיכם בותבי קולות
גדולי ישראל / לבד ירהיבו עוד בלב כל קורא לעזוב דרך
הוללות ולאחוז בדרך החכמה / בן המה דברי חיים לחד
מעדהכם לבד ספר את מהלכו מנעוריו / ויורם בטוב טעם
איך הגדיל ה' את חסדו עליו / להסיר את המסך לבד שם
מולדתו וחנוכו בינו ובין החכמה / ייחויקהו היות לחיים • לא
לבביר מלין על הדברים האלה / כי מי החיים לבד עינים לו
ולא ירהה את יוסר לבבם ואת מגמתכם וחפץ יסעכם להגדיל
החמת ולהבדיל בדילי השקר והבוב ממחשבות לבבי גילבם •
אבל שלו נא את תומר לבם היום את לבד עם לבבי עליבם /
ואת לבד מוטל עליבם לעשות עוד שם חפלתם להשיג את המבוקש
הגדול והרם לבד עלהה ברחשית מחשבותיבם / לעת כי שמקש
את פעמיבם על רגלי מבשרי לדק בקבל • שמקש רחש לחת
לבקורת ספרים הדשים / וזה הדרך הטוב והישר / למען את
מורך בלב החכמים בעיניהם ולא יהרסו עוד לעלות על מרומי
הסופרים ברחוקם כי יש סופרים בארץ לבד יבלבלו בפלם המשפע
את הדבריהם • ויבר בחכם על דבר היום בקורות לבד הולחם
לאור / הבלבתם תרלה את המוכיח בלי דעת לבד קרח בחיל
בהעלותו עולות העור והפסח וכל משחת לבד בעדרו על העתקת
ספרי הקודם (לבד לא ידע ולא יבין שמן מבוז) לבד עמלתם
להבינם לעמכם בדברבם על לוחב בלשון עמם / בפל ולא יוסף
קום הלים הזה / כי ירח מפניבם • שמקש מחסום לפי לים
דובר לחות בעיניו / לבד לחר בלבו לי ההוד במליצים ולא
בהפלרה במשוררים / ממני ירחו כל יושבי קבל וכן יעשו •
והרחיקם לדעת כי לין מלה בלשונו / ומחשבות כסילים בקרב
לבו / לא יוסף שנית דבר לחות / עד כי ילמוד לתקן את
לבד עוות • והיה לחרי לרחו את מלחמתו / וישב בעינבם / לו
ישא נרכתו לליבם / כי לתם לוריתם דרך ילך בו / ולא
ימעדו תשורין • לחנם בבל ואת לא מלחתם עד הנה את מחוויי

המשכילים

המשכילים / אשר בכל לבם יחפצון להסיר מספרי בני ישראל
כל שרוע וכל קלוט / ולהבין להם העם את המצרות וחוסר דעת
החנוטי השולט ברבים ממחברי ספרים / ולולי היה בספרים
כאלו דבר כ"ש חוסר התועלת לבד התרשתי / כי מה לו לבעל
הגן לסקל את גנו מאבן קטן אשר לא יגוף בו רגל עובר / ולא
יזיק לאדם • אין שכר לטובלו ואין נזק בהקרשלומו ; אבל לא
כן הדבר / תעורר את רוח בינתכם על שני ספרים אשר בחו
לידי מחדש / להאר נתיבם במקום מוצבכם / ויגע בבר זה
כשלש שנים בין העם / ואשם לא שמתם לב עליו ולא בקרתם
חוקו ואת דבריו • ואם תאמרו : מה לנו ולבקורת ספרי
הדרשות והתוכחות אשר כדבי היה לרוב ידבו בקרב הארץ ? מי
זה יגבר חיליש להסקיט את המון המוכיחים והדרשנים המצלים
פנים בתורה שלא כהלכה ? הלא לריק נחשבה לבטל את הרע
הזה אשר התזיקהו הברגל / ואין דבר עומד בפניו / ומוטב שיהיה
בני עמינו סרים למשמעת תנשים אשר בכל חוסר ידיעתם
יעירו את העם לתשובה תפלה ולדקה / וסוף סוף כרי העוב
והלדק עולה בידיהם / מלהיות יושבי בטל ועוסקים בזיחה
בטילה ומתחברים על הברית הטיילנים אשר ידיחום לידי חטא ?
הנה בלדק דברי פיכם / ובמקום שאין איד החכם למהות /
ידוש המשכיל / אבל רחו נא את אשר אניע לפניכם מדברי
הספר אשר כוונתי לליו ובדעתו את גודל הקלקלה אשר הנה מאת
מחברים כאלה / חלול השם / תורה שלא כהלכה / שחת חכם /
ובזוי תלמידי חכמים החמתים העובקים בתורה לשמה • ואם
כנים תמצאו את דברי : הלא חובה עליכם להזהיר את תחיכם
להשמר מקריאת ספרים כאלה / ולא אם יהיה כוונתם לטובה
יען שכרס נפסדם / ויהפך עליהם לרועץ • ז"ל המחבר
ס' יהדות אהלים (נדפס בדפוס מברת חנוך נערים בברלין /
ועל רחבת הסכמות ליזה רבנים / ודייני רבת דק"ק ברלין /
בהקדמתו •

„ ואחר ברכות התורה שלפנינו נאתי לגלות ירישות
האהלים ולהרחות את הטמון בתם תורה
שהקנתי בעניי לפענ"ד הוא קרוב לאמת / כדי להרחות
לבני

לבני עמי בני תורה כמותי ולמעט ממנו (ממני) גבורת כשעות התורה מתמידים תמוהים בדברי חו"ל מה שנעלם מעיניהם לפי הפקפה ברחשונים בלי עיוני (עיון) ויגיעה רבה וכו' ".

הנה המחבר הזה מתגאה בדרך ענוותנותו לגלול ירישות התלמיד המכבים את הדברים הללו ונסתרים במעמד / ובקש להרחות את העמון בזה / ואין לך דבר המסוגל להטמין בזה כאלו הבדולח וזולתו מהאבנים היקרים / וח"כ תחשוב לזה סיוע לעיניך מבני יקר ספיר וחלמה / ואחרי גללו את ירישות התלמיד / גלל לה גללו / ויגל ערוותו בהרחוקך את ילידו עיונו ונטעי שכלו לשער בשם בשם תורה (אוי לאותה בושה!) שכתב בעניו / לפי עניות דעתו דייקא / ואמר עליה הוא קרוב (היה קרובה) לאמת. ולסבת הספר אמר / כדי להרחות לבני עמי / ומפרש מה זה בני עמי / בני תורה כמותי / גבורת פעמים וכו' אשר לא ירד לים עד עומקם אם לא בעיון ויגיעה רבה / כאשר עשה הרב הזה / וח"כ רצוי למשכיל לרון בגבור עלי תורה על פניו הספר / למען ירוה חים את נמאונו ולמלאות את נפשו השוקקה על פלמת. ועתה הקורא עשה נא בם אשר כאשר עשיתי לבבי / פתח את הספר וקרוץ בכל מקום אשר יפתח לפניך / ותמצא למתיות נכונות אשר תהיינה נועם לנפשך.

בדרושו לשבת הגדול (דף ש"ח ע"ג) אחר שרצץ ושבר וערף בחי בחני הקודש ומלמדים מדחו"ל בעוב טעמו ודעתו / גלה עפה מן דעתו הפלה הקטנה לבעוד הגורת ד"ה / בהקשותו על הכתוב דע את אלהי אביך ועבדהו וכי מי אדם יכול לידע את ה' ? ופירש שכוונת הכתוב לדעת מדותיו / הקשה (ה) על מליות ומחלוקת שם עוזין הקליפות מעלמם ומבעלם הרושם ? (ב) וכי נביאים הם ומה מגדרים בשעורין רצונו של מקום ? והקדים הקדמה בפירש הכתוב הבל הבלים אמר קהלת הכל הבל מה יקרון לאדם בכל עמלו וכו' ואתרינן בגמרא / אחת השחק אין לו / אבל למעלה מהשחק יש לו. וקשה בעיניו סעיפות הפסוקים ? גם לית אמר שלמה בריש כל חלילה הכל משחק אפילו למעלה מהשחק אפי' ירחק ה' הוא

טעות והבל ? וכו' ואמר וז"ל : והנה בלחם בזהר הקדוש כתב
סודות נוראים על תורת ז' הבלים , מה שחני הקטן אין בו
טוס ידיעה במעשי מרכבה , אבל כל דבר תורה נריכה גם
פירוש כשוט , אבל הפשט גמור והוא רחוק יכפר , על הקרי
הבל בשגגה תחת הסי"ת לשון טעות וריק חלח הבל בפתח תחת
ההי"ן והם ז' הבלים של חדש וכו' וכו' . ובהקדימו וחתם
המשיל משל נח ומגוחתו , המלית מים , והמתיקו , ונתן
לתוכו קמח , כתלו מוכן ומזומן ברמ"ח תיבות ושס"ה נידוי
לפס יחוד כו' , לחפות עוונות , חבל תוך כדי דבור עלה בנקו
ונחמן , לח ידע חים חיה חיפה חלך ומה היה לי , כי לח עלתה
בידו למלוח חת הנמשל למשלו . וחחר שלעק ובכה וחזר לעלות
בהבל , ופעה פיו במילין חין בס בינה , נור חומר שבל העולם
כולו עומד עלה הבל , ופי דברי קהלת שבל הבל העולם עומד
על הבל כי מה יתרון לחדם שיעמול תחת השמש רק ההבל
הוח היתרון . וכל זחת לפי דעתו חמת נכון על דרך
הפשט . ובשגגון הוה הלך לבחר דיני סדר של פסח והוסיף
על תכילה בפה בערב פסח , וסיף כל סוף חמר שההבל היולח
מפיו של חדם בליל פסח הוה סורף הקליפות , ולבך נזר
חומר , מי שמתנוצץ לפי ירחת ס' בלבבו יחזיר כל דברי ויעשה
כסדר שנח' הן נכוי לו נעבר לו בחולה כי ההבל שוין בכולהו ,
כי לין יד ורגל בח למעלה רק ההבל . ונתן עלה עובה ואמר
ולפי מקבלים מלחתו ובניו הלח יוכל ליתן על פניו מפוה כיון
מעט וימסור נפשו תחתיו , וההבל יוליך . וכן בחור כשהוח
מקבלים (כוון על הבחורים המוכלים על שלחן לחריס) הלח יוכל
ליתן ידיו על פניו כיון לו שלר דבר . הבלל הבל חלוי בלב ,
וההבל יונח דרך הלב . ולח חלוי בלל בהכחה כף חל כף
שמעורב בו ויוף וגיחות וקנלח של שני הבחות הנ"ל , בשרוחין
ומערבין המחשבות בורות וסיתוף חשרי מי שטומע לי . כמה
לילות נעו"ה בשתים מעברין והם נעורים כל הלילה . ויוכר
כל זה בשלוקחין נגד מתים לשבוע שקורין קיע"ל מה שדיבר
הספר זה לזכרון טוב וכו' עד סוף הדרוש .

הביטו ורחו לחני ! חת דברי החים הזה , היסבלם דעת
חמוש ? הסך חת דברי שלמה למען הוליח חת הבלו .

והרכיב

והרכיב דברים אין להם סוף יתם שמעון מלאות את ספרו אשר קרא כדין נסם יתרות, לו נסם לנו לקייס, ויתד תסיה לך על אזניך ושבת וכסות את נאמך.

ברך ד' ע"ד בחר אותיות המלפף ביתך על דרך נעים זמירות ישראל אמתו שמ"ם מורה על הולדת הורע, ו"ו מקל שקד, זי"ן סוגת לומו, חי"ת עי"ת שמשמרתו מן המטר, וה"ו אשר מעלה לה נסם פתים יותר מנסם המשם מורה על כח עשרה מלבושיו עכ"ל, ולא ידעתי אם אין למשם עשר מלבושות כמו לאיש? או אם כיון לכח מלבושיו אשר ירדה נם נפרך?

ברך ל"ו ע"ד הניח קושיא עלומה עמדו עליה כל המורנים והמוקרים מזמן רב ואין איש יודע בה עד מה. ומה לאת עשה לסמיכות החזן בנה"כ את הכתוב מנחל בדרך ישתה עם אשרי יושבי ביתיך? ותירלה נעוד עשה ודעת בחמרו מנחל בדרך ישתה פי' עתה בעוונותינו בגלותנו מנחל על דרך משכב משם שנקרא דרך ישתה זה כתו וכו' ע"כ יריס רחם בעוונינו, אבל תקנה ע"ז לנגח לומו שלא יבא לידי קרי ועבירות וזות סמוך החזן אשרי יושבי ביתך משכחו לבית המדרש לתורה וכו', ובזוהו דף בעלמו, יגלו נרות פיו דברי שעות והמול, נגול פה ודברים מקוסים, וכן בכמה מקומות פער פיו לבלי חוק להוציא ולעורר את שומעיו, בדברים אשר לא ישמעם החזן מבלי מלוח נם מרירות, לרוב סכלותו ובערותו. וספר כזה אם יבוא ביד המון העם יחשבו לומו לבער קודש, וינהגו כבוד במחברו, אשר לא תשיתהו לנכי בין מחרפי מדרשי, ובספרי חכמים אשר לא מלאני פולין ומנוסבי נרבנות ישימו תהלה, ולא יעלה על לבם לכנותם בשם ספר. או לנו מעלבונה של תורה! אם דרשות כאלו קרובים לאמת, הלילה לנו לבקשו, תועב שנאים נוערים וכסילים מלבלות זמן על שבושים כאלה אשר הפסדם נלוס, כי בלבב ההמון יעירו דעות כוזבות ומחשבות נדויות, ובעין המבין יהיו לנחיים ולשכים.

שמעון נא, חכמי ישראל! אתם הוסמתם רוח לעמוד על העלפה לשמור את נתן מרעיתכם, רנות שמעתי

קולכם

קולמס נוסף בחיל על חכמי הדור הזה אשר הסליכו אחרי גיוס ספרי חכמיהם ויבחרו לקרות בספרי חכמים זולתם ׳ ומתוך הקריאה הזאת באו לפי דעתכם לכלל מינות ׳ אמת הדבר ׳ יש ויש אתנו ספרי הכמים מחכמי ישראל הראשונים המיסרים את הסכל ומדריכים אל המדות העובות רחוי לכל איש יהודי לשומם ענקים לגרגרותיו ׳ לבל גם בחלה לא תפלקם ׳ וידעתי גם ידעתי כי רבים מכם ישימו תהלה במעיינים בספרי המורם והבקרים ובמאור עינים ׳ ויאמרו אך דרך זה הוא לנו יקל עליהם התהלוכות ׳ ועל הוגים בספרים כאלו לא תפקחו פה ׳ ואולי יש בכם איש יאמר כי רחוי לקרותו ׳ ותשימהו בעיון דרוש ובקל שכר כהוגה בקורת אמת ׳ חלילה לכם חכמי ישרץ ! אל נא יוסת עליכם חעות המכשימים לדפוס דברים בטלים שחוק וקלות ראש קורה שלא כהלכה בכל ושעות ובערות ׳ כאשר שם המחבר הזה נחת לבלו ׳ ואל תאמרו ׳ לא באנו אלא לעזור את העני להמליט ערף לניתו ׳ כי דל הוא ׳ כי אין זה מדת הרחמים במקום שים חלול השם וחלול התורה ׳ ורחו לכם לבחון את הדברים תחלה טרם יצאו לאור ׳ שם אין בם שמץ דופי לפחות ׳ שמוני שם דברתי אתכם קצות ׳ כי נמר לבי דברתי ׳ והאל ידע כי זאת מגמתי כל הימים לשקל את המאזנים העולם בית אל ׳ לכבוד התורה והחכמה ולכבוד חכמים ׳

החתימה ברפים הבאים ׳

משלי מוסר

צפרדע מתנפחת

צפרדע רבצה על שפת היאור ׳
ותשא עיניה ותרא ארז השור
עומד באחו רועה לתמתו ׳

ותקנא

ותקנא אותו על גובה קומתו ,
ותאמר מי יתנני גדול כמוהו ,
מי יורע אוכל לו אם אנטהו .
ותחל לפתח את עור בשרה ,
ותאמר לרעותה , הבט ותני בשרה
אם עלתה בידי תאותי .
ותען „לא כן אחותי ! "
ותוסף לפתח ותאמר הכזה ? —
„לא ! " — אבל עתה ? — „מה זה
נגד קומתו ? " השיבה לה רעותה .
ויחר אפה ותעל קנאתה ,
ותרעש ותרגז ובכל כחה מתאמצת ,
הלבה הלוך וגפוה והיא מפורצת .

* *

רבו חמתפרצים על מעמקם ,
לעשות שם באין לאל ידם ;
וכי אברה תקותמו ,
על אחיהם יטילו שנאה .
רק רע יכינו למו ,
כי פותה תמית קנאה .

הקנה והאלה

קנה גדל על יבלי מים ,
ועל שפתם אלה גדולה
הגבוהה דליותיה עדי שמים ,
ויהי היום ותרם האלה קולה
ותאמר

ותאמר לשכנה : חמלהי עליך !
כי חלש אתה ושוא גבראת ,
גם עוף קטן יכבד עלך ,
ומפני רוח קל ירוא יראת ,
תנוד ותכוף ראשך מהרה ,
פן יבוא והכך ושרשך מארץ ;
לא כן אנכי ! כי אתגברה
נגד כל קמי לעמוד בפרץ .
קרני שמש לא בי ידקורו ,
ולפני כל סערה ארים מצח ;
אשלו ואשקוט את עלי יעבורו
המשחיתים האלה לפצוח פצח .
טוב לך כי תשכון בצל דליותי ;
שחתך בוראך , אך בי עזרך .
ויען הקנה : מה לך לדאג על אודותי ,
ולמה תדברי גבהה , יצא אתק מפיך ?
הלא תכיר טוב בוראי אשר הנני
להתרפס ולכוף עד כי יעבור זעם ;
ומי יודע אם לעת כזאת טוב לך כמוני .
עודם מדברים והנה קול רעם
הלך וקרב , ורוח גדולה סוערהו הומה ,
וישח הקנה ויעבור עליו הסופה ,
אכן האלה לא משה ממקומה ,
חשבה בתקפה למצוא לה תרופה .
ויוסף הרוח וינשוף כהנה וכהנה ,
ויאחז את האלה בין עפאיה ,
ויאבק עמה ויחזק ממנה ,

ויחתה ויסחה ויהפכה על פניה ·

* *

למען תמלט מסערת אף ושצף ׳
הזהר ׳ בני ! למוד מהמה :
כי הגאוה תעורר קצף ׳
ומענה רך ישיב חמה ·

י — ל

מכתם

לכף מאזנים אדמך ׳ תבל !
כי גם בך ירד הכבד יעלה ההבל ·

ז — פ

בקורת ספרים חדשים

שירי תפארת הבור כולל שמונה עשר שירים כלם מספרים תהלת ה׳ ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה לאבותינו בהוציאם מארץ מצרים וקרבם אל הר סיני · מאת נפתלי הירץ וויזל ׳ ברלין בדפוס חברת חנוך נערים ה׳תקמ״ט · מהברת ראשונה ובו ד׳ שירים (גרמט מקטמוו איט וויענטען פרייז 16 גר׳) ·

זהלתי ולירץ מקום דעתי נמשכט על דבר המחברת היקרה הזאת מידי לים נודע למלין נשגב ומשורר נעים נזמנגו ׳ כי ידעתי גם ידעתי לת גודל העבודה תסר ממקי

על

על שכמי בחרוף נפשי לגעד על מלאכת הבקור על הספר הזה • למנם להיות מתכלית ספר המשכן ללמד לבעדי בני ישראל את דרכי לשונגן הקודם ואת גדרי מלילותיו ושיריו / ולשקל לפניהם הדרך / איך יקורו בעין משפט על הדבר אחדם אשר יבא לפניהם לדעת אם טוב ואם רע / ולואת הוסם רשם אחד בספרנו זה בשם בקורת / בגלל כן בחני גם אני בתוך הבחים להוליך לאור משפטי על הספר הנכבד הזה על כלו ועל חלקיו • ואם למנם ידעתי את תוקף כבוד המחבר ושוו קפארת חבורו / בכל זאת לא ארף ידי ולכתוב את אשר ירחה לי ואשר יולד לי בו היום ספק / למען ישמע דעת הרב המחבר ודעת המשכילים בעם / במענה פיהם על שאלותי / להורות לי את שגיוני בבקורת הזאת • הן אלה מגמותי ישרי וחפצי בלאתי לשפוט על המלאכה הנשגבה הזאת / אשר במתכוונתה לא נעשתה כמוה מיום שבלו ישראל מעל אדמתם • ועתה אחל לדבר ממשות המחברת הזאת ויקרתו / אגיד לפניך הקורא אחלה היות כללים למודיים הנוגעים בידיעת המליצה והשיר והם יהיה בידך לפלס מאזני לדק בשאתך אחרי לבקר על דברי שיר / והם יהיה לך לעינים ללמוד מתוכם את מהות השיר בכללו •

א

חמשה המה החושים אשר שם הבורא יתעלה בשדם להחיים על ידיהם את כל דבר החונה לו / ומהם יתפעלו התפעליות פנימיות אים אים לפי דרכו • ומהם שנים רלתי לומר חושי הראות והשמע הרחשיים / ומן השלשה רלתי לומר הריח והטעם והמשוש נכבדים / כי שלש אלה המה נפשים בתולדותם / ואינם מחיים מבלתי שיגעו בנוף הדבר המוחש בלי אמצע / כי האדם לא יריח מבלתי שילכו חומרים קטנים מחלקי העצם המריח אל חוטמו להתפעל שם בעצבי החוש הזה כידוע לחכמי הטבע / וכן החוש הטעם לא יחוש עד שיגיע את המוחש אל פיו / והמשוש נפרש לנגוע ולמשש בנוף הדבר : אמנם הראות והשמע יתפעלו ע"י אמצעות האור והקול / ואינם נוגעים כלל בנוף הדבר המוחש / וגם

לא יסירו ממנו דבר לעולם כאשר יעשו החוטים הפחרים הממעטים את הדבר המותם לחת לחת • ולהיות האור והקול בב עצמיים שבעייס עומדים תחת חקי המדידה ומשקועם / יכלו להם החכמים לשערם ולחוק להם כללים לימודיים על שנעשו בשקם חכמות רמות מלאות דרכי קהלוכותם בכלל ובפרט / ואליהם יפן כל בה שעריהם / מפני לא יסור אם לא יחטיא בדעת לותם ואת מהותם • ולכן נוכל לשפוט על האדם לומר שנשחת טעמו אם יאמר דרך משל שמראה הקשת מכוער / או שנעלה נפשו בקול הלפור המותן זמירות בלילה ; כי יופי מראה הקשת ונועם קול הלפור לא יעידו בעינינו מצד ההסכמה / כי אם על יסוד מוסד בחכמת הטבע ונחוק כראי מוצק ע"י השכלתנו בם • ומעם לא יתכן לומר על אים ימצא נועם בריח טרף המסריח (מטת פערידטא) או יאהב לאכול סוס ונבל / שהוא משחת טעם / יען לא ידענו התפעלות הדבר על כלי הרגשתו בחסור לנו דעת התמצעי / והמה עומדים עם ריעיהם המשוש קחת חק ההסכמה לבדו / אין יד משפט השכל מגעת אליהם / לא יאוכלו ולא יגונו כי אם ע"י הסכמה . ואם למעם יש לדבר בענין זה הרבה מאד כי למודים רב בחכמות ; בכל זאת לא אאריך בם פה / ולא ילאתי כי אם להורות ענין הרעות והשמע לבדם / כי המה החוטים אשר פרחיב בם את מאמרי זה / והשאר יהיה מונח עד שיבוא מקום להתגדר בו •

ב

חכמת הציור והגגון שתי לחיות מתלימות הנה / מודעו לנו בללמס ותבניתם ע"י חוש הראות והשמע • הראות לבי הציור ושם מולידו האור / והשמע לבי הגגון ומולידו הקול / ונפש האדם השוקרת שלמות וסדר בכל דבר בכללו ובחלקיו / היא כלומנת להן עת תנועתה לשכון בם / תעבר חוקן ותשליך מאתן סיני הפכוכות ובדילי העוות / עד שיושלמו / ואם בעלה לא קוסרנה תקון ותגעל בהן לא תרצנה • והנה לאין קץ יגיעו למודי החכמות הללה אשר יסודתם בחכמת הנפש והמדידה והתשבורת הנכללים בחלת

מחכמות הרשומות אשר מסתעפות יוקומים על המפורסמות במנוסה ונקה / קרוב חכמי היונים (מעטעטיקא) ודבריו מסה לפי מקומם חכמי ישראל הכוורי ובעל מאור עינים מלבד מה שזכר מסה הרמב"ם ז"ל במקומות שונות בספרו המורה נבוך טעם ודעת / לא שפסק עין חכם זמן הזה / כי לא שמו לב עליהם עד שבא חכם דורנו השלם ר' משה בן מנחם ז"ל / והחזיר את העטרה הוקה ליושנה בחבוריו הנעימים (פילאזאפיטי טריפטן) / והרגיש עוד בנפש נערי בני ישראל / לקוב אחריהם / ומסה ילמדו דבר לחוש ולהבין דברי נביאינו ומשוררי למת כאשר יתבאר עוד במאמר הזה • ואנכי לא בחתי להכניל במאמר הקצר הזה את הענין / כי אם לעמוד על מקומי / לנחת במשפט על החבור אשר לפנינו בקצת מהקדמות והלעות הצריכות לכך / ועל כל אים בעל נפש משתוקקת לדעת / ממני ירחה וכן יעשה להשתדל להביא אל לבו למודי העניינים האלה / אשר יפוצו מעיינותיהם חוצה / על רוב מעלני החדש / ועל הנהנתו בחברת / אשרי משכיל !

ג

תולדת שתי החכמות האלה / היא חכמת השיר הקודמת לפה בטבע ומאוחרת לפה במעלה כאשר הבאר • כי השיר היה מרחש ומקדם בפי בני האדם בהסכימם יחד לשבת בחברה / ושרש ידעו הכדל והפרד בין חומר הדבר וצורתו ע"פ הכללים הלמודיים / השתמשו כבר בדרכי השיר להפארתו וקושר מחמירו המשובל להחקות בזכרון האדם / עד שמוכל לומר בדרך משל שהולידתו נפש האדם בלי הריון / ובלתי חבלים ויריס המליטתהו • ותן לך דומה ולשון שתין לה שירים נוסדו בעת הוסד חברתם / ושרש היו לעם / יסני הרועים על עדריהם / ותלכנה השותבות על בארה להשקות את העדרים בקול מהללות ושיר • וקריהם היה היה לבית תנותם שרו לילדיהם מעשי תנות ומקריהם / מחוקקיהם שמו להם חק ומשפט במחמרים שריים לשמש על לבביהם / ובהגיעם שר בוגר לשהיהם את מעלותם • אך כל אלה לא יבואו במשפט

הנה

הנה כ"ז נלעדה לדרכנו, לדעת טבע הסיר ומעלתו. כבר ידעת שהגון הוא קולת חוש השמע, והיותר קולת חוש הראות, וידעת גם עתה שהסיר יש בנדק יכון, הוא קולות שני החושים הללו יחד, שמלבד נועמו ותענוגו יסר יסביע בנפש המשכלת ע"י כלי השמע. בהיותו מפורד במאמרים קצרים, שווי המשקל, מאריך התנועה על מאריך ומקצר על מקצר, או מאריך ומקצר על מאריך ומקצר, וכדומה לו בתפארת וחן רוח, יצייר גם את הנושאים יסר ידבר גם בנושאים נאויים, ויחבר עמם פעלים מתפעלים בנפש כאלו הוא רואה בעיניו את המעשה יסר יסכר המשורר לפנינו. ובזה אין הבדל אם הנושא בעל חי או חיננו בעל חי כי המשורר יקח מתים יביע חלמיש, ויסים דוממים, וכל עוד שירבה לתת לנושאיו חיים תנועה ופעולה (אם לא יהיה הבדוי כל כך נופל בנדר הבלתי — תפארות עד שיקוץ בהם הכח המדמה ויפגל בספורו כאשר תראה להלן) כן ירבה ויגדיל תפארת שירו. ולהוגמת על דברי הלה, נתוסף פה אני ואתה הקורא הנעים! לתת לב על דברי נעים ומירות ישראל, בנוגע לספר קצה יפים מעשי יציאת מצרים ע"י קריעת ים סוף, יאמר:

הים ראה וינס
הירדן יסוב לאחור
ההרים רקדו כאילים
גבעות כבני צאן.

נתן המשורר להים חוש הראות והנה כאלו ראה את הים הגדול בא עליו וכ' נראהו, ולא יכול עוד לעמוד בתקפו לבלתי הניחנו לעבור, וינס, ונתן לו המשורר כח ההלוך לנוס, והירדן יסר דמה בעבד ליס עמד מרחוק וירא את רבו כי נס, סב לאחור, כאיש מסתפק לדעת מה זה יסר הוא לפנינו. ולמען ספר את גודל מעשי ה' כי נורא הוא בתקו חק ביום ההוא ליסודי הבריאה לנתת מגדרס, יאמר גם על ההוממים, שרקדו ההרים הגדולים כאילים, והגבעות כבני

צאן

נתן , ולמען התפעל נעוד טעם בלב מבין הגיד לת הקורא כאלו הוא עומד ורואה לת החדש הזה בעיניו מבלי דעת מה זאת ומי הסיב אלה , עומד ורואה יס בנוסו , ירדן בסובו לאחור , רואה הרים וגבעות מרקדים כאילים ובני צאן , ובשתאה על זאת , ישאל :

מה לך הים כי תנום ?
——— הירדן ——— תשוב לאחור ?
———— ההרים ——— תרקדו כאילים ?
———— גבעות ———— כבני צאן ?

והנה פה יפה הקורא אשר שם שאלתו על הים והירדן וההרים לשמוע מענה מפיהם ושעם על תמיהת הבלתי טבעיית , והגיעם המשורר כאלו חזקים להם לשמוע . לאמת לו שם המשורר לת המענה בפיהם תעל נגד חקי הכח הדמיון , כי גם החדש החכם בעבור עליו פקע פקחוס שנוי נפלאה מתנגדת לכחו ושבעו , יפול בתמהון ולא ידע להשיב לשאלתו דבר , ולמען לת גם הקורא הזאת לאלה הדוממים לא הניחם להשיב . כי אם פקח פיו הוא בעצמו לתת מענה על הדבר , כאו אמר ידעתי סבת השתנות טבעך כי מלפני ה' נסת . ואמר :

מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב ———

כאלו אמר לדקת הים והירדן וההרים והגבעות הטיבותם דקוד , כי כל הארץ חולי מלפני האדון , הוא הכריח מתכם , הוא רב פעלים בניר כח , הוא :

ההפכי הצור אגם מים
——— חלמיש למעינו מים .

הבט נא במומור הזה ודאה כי לשמע אזן כלתראה עין יפליא לעשות , כי גם אם לא תבין נועם המליצה , בכל זאת

זולת תמלא תוכך נועם בשמעך לותו מפי יודע לקרות לחוק ׳
כי מלמדיו מודדו ׳ וחלקיו ערוכים במערכת הסדור הנעים
לחוק השמע ׳ למנם לם זכית יקר מזה ותבין גם טעם
ונמוק המסורר ׳ ולך דמה לת המעשה לשר יספר בנת הדמיון
שלו ׳ עד שתתפעל גם לתה ותחשוב שנתפוה לנגד עיניך ׳
לו השמת בו ותקרומם נפשך ותמלא מעדנים מלין כמוהם ׳
לת ולמד גם זולת בנדר הסיר מן המזמור לשר לפנינו ׳ וזה ׳
שהמסורר מלבד שלריך לכוון בחומר הסיר לעשותו נכון וכשר
ונעים ׳ יולרך גם להדר לת לורתו ׳ ולעשותו מכוון לענייננו ׳
ודרך משל ׳ במזמור שלפנינו שנקט דוד לספר מהירת היס
לנוס ברחותו לת המעשה הגדול והנורא ושלר הפעלים ׳
הרקוד ׳ והשגת לחור ׳ הולרך גם להדר מזמורו מפסוקים
קלרי המלמרים ומקום הלפשרי הניח לת המפורש בפסוס ׳
כמו לחר ספרם בחלקו הרחסון הים ראה שסמו שלל הירדן
ולל תמר עוד הירדן ראה ויסוב לחור ׳ וכמוהו יקר הנלוים
כלשר קרלה בנקודם כלשר הניגונים למעלה ׳ ולם תשמע
ספור כזה ממסורר פחות הערך ׳ לין קנעל נפשך בו ולנכי
חגשה להניע לפניך דוגמת סיר כלשר יסורר המסורר המזמור
על ענין הזה ותרלה לת מחסורו ׳

בצאת ישראל מן ממשלת מצרים
בית יעקב מעבודת עם לועז ׳
פתה היס לת עיניו וירא לת העם
הולך למסעיו והי הגבור והנורא בראשם
ויחרד מפניו וינס לחור ׳
הירדן יראותו לת הים כי נס מפני אלהים
וילפת גם הוא ויסוב לחור ׳
ההרים הרימו רגלם וירקדו כמו אלים
וגבעות רקדו כבני צאן ׳
ואשאל ׳ מה לך הים כי תנוס ?
מה לך הירדן כי תסוב לאחור ? כו׳

ראה נא הקורח הנעים ! אח הלהב הפרנה מבלי טעם ותן אשר תמלא בספור כזה . ודוד אמר כל זאת בדברים קלרים ובמאמרים סדורים , והוא נועם לנפשך .

ד

אחרי אשר ידעת מקנת הדרכים הללו אשר יתהלך בם המשכיל נבחנו את סגולת השיר בכלל , אציג לפניך הנה סגולה אחת מפרטיו , והוא יפתח לפניך את המנוח אל השיר שלפנינו . ראש אחד לסוגי השירים הוא השיר הספורי (דאם עפיטי גדיכט) והוא השיר אשר יספר בו המשורר מאורע אחת מן המאורעות והקורות אשר נקהה בעת מן העתים . ובמלאכת השיר הזה צריך המשורר להסתיף על שלש הדברים אשר אציג לפניך . ואם : (א) גדולת הנושא (וויכטיגקייט דעס גענשטאנדס) ר"ל שיהיה המאורע אשר יספר בשירו דבר גדול ונפלא , כמו גבורת איש חיל , ונדקת איש מרומם , או הצלחת אומה מן האומות אשר הצליחה במלחמה או בכבוש ארצות , או בהפוכות עם בעם ובמלחמה , וכדומה לזה . כי אם יהיה תוכן ספורו ענין קטן הערך אשר לא יפעל בלב השומע מלא עצמו , כמו אהבת איש אחד את רעיונו , או ספור מאורעותיו בלכתו למסעיו ובבואו , ירד השיר ממעלתו הרמה לחלק פחות בחלקי השיר , קרלוסו המשוררים (רמאנצי , בחלאדע) . (ב) יעוד תכונת אנשיו (בטטיאטהייט דער כארהקטערי דער פערזאנן) ר"ל שיציג המשורר את כל איש ואיש מאישי השיר לפי תכונת מזגו , תארו , וכחות נפשו אם לטובה אם לרעה ושישמור בכל דבריו להיות כל איש כזה נשאר בתכונתו הוא מבלי תוספות וגרעון , וזאת אחת מן הסגולות הנבחרות בחלק השיר הזה והפוכו יעשים את כלו . ובכלל זה שאמרתי הוא שלא יפרט המשורר בפירוש תכונת כל איש מאנשיו , דרך משל : ראובן הוא איש ארך הקומה גבור חיל עושה ביד רמה , ושמעון הוא קטן הקומה כופף ועושה בדמיה וכיוצא בזה , כי—אם יספר כל אחד פעולותיהם ומעשיהם ויתן בפיהם

דברים אשר מסך ילך דעת לנפש ומחשבותיהם והכונות נפשם כאלו הם נגד עינינו • לכן ישמר מאד מלהחליף הדברים ולתת נפשי עניני דברים אשר יתאחרו כנגד לבב / או דברי חלם ורק הלבב על לשון גבור בעוז • (ג) הקרוב לאמת / (דיא וואהרשיינליכקייט) להיות שהמסופר הוא אשר יאורר עליו המשורר את שירו / לקוח מדברי הקורות אשר היו בימיו או בימים הקדמונים אמת וידוע / אך על ידי מליצתו יתרחב הענין ויוגע לפנינו כאלו נעשה כל זאת לנגד עינינו / ולריך שיהיה גם מאמרים וקשור הכוונת ברוח מבינתו וכח דמיונו / על כן לריך שהיה מעולה לפיות כל הדברים אשר יקדים בשירו קרובים לאמת / שלא יהיו מתנגדים לאמת כלל / ושלא יעוף בהברות דמיונו חוץ לעולם ההויה וידוע על כנפי סעיפיו בעולם ההוה והכהו עד אשר לא ידע לנוס מקום מולח ומוצא • ורוחה את הגדוי בעין / ויגעל נפשו בדברי המשורר כנשיה וסיג לין בו טעם ורית • ומה יאמר לים שכל אשר ידע לבקר בין טוב ורע לא ישורר דרך משל לים על גבורת יוצר בן לרויה לאמור :

ויקם יואב מעל כסאו ותרעש הארץ
וישא את קולו ותבקע העיר •

כי לין זה מוסד נכון לדעת / וא"כ הוא נדוי / ומפגל יופי השיר •
(ד) המליצה (דיא פאעטישי שפראכע) יזהר המשורר לדבר במליצה הנאותה אל עניני דבריו / בנרור המאמרים הנבדלים מלשון המון בני אדם / בלשון לח / ובקשור התבות ע"פ סדר יפה ונעים כלשון הון כלבונת לב • ויקר חלקי המליצה על ידי תארים נאים המרוממים את הנפש ומולידים התפעלות ושונג בנפש / הלא המה כאוגים על ספרי החכמים הנשי העסטעטיק / ואין להאריך בם • הן הלא ד' חלקי הרהטיק אשר יסתדל בעזרת המשורר הספורי (דער עפישי דיכטער) ועלינו בעת לנקר בדברי המשורר. אשר לפנינו אם מלא בשירו את כל מלוינו / וקיים את כל התנאים האלה •

אמנם טרם כל נגיעה לעין הקורא / את תכונת המשורר היקר הזה ואת אשר הסיב לנו לקרב אל המלאכה הרמה הזאת • הרב המלין ר' דוד ווייזל נ"י הוא כעת קרוב לחיי שנים שנה / ומיום עמדו על דעתו לא עסק בדבר זולת בחקירת התורה התלמוד ודברי נביאינו הקדושים וספרי חכמינו ז"ל • וכל הידיעות הזרות אשר קנן לאחת לאחת / לא עמל עליהם כי אם למען היות לו למועלת לדרוש על ידם לעומק עיון התורה ודעת דרכי ה' • ולהיותו מלא מזגו מים מהיר ההתפעלות ורב הדמיון / נולדה בו סגולת חכמת השיר ויהי למלין ומשורר בקרב עמו מימים ימימה • רב מאוד מספר שיריו הנעימים אשר תקן לכבוד מלכים ורוזני ארץ / ולכבוד נגידי ישראל ומחברי ספרים • לך כל ימיו היה מלטער לאמור : הנה הריחותי קולי זה פעמים רבים לומר לכבוד מלכי בשר ודם ולכבוד מלך מלכי המלכים לא פציתי פה !

ויהי היום ויבא אליו אחד מן התלמידים ויאמר : „אדוני „חלום חלמתי בלילה הזה / והנה שמעתי קול מן השמים „קורא שיר משיריך אשר חברת על משה אדון הנביאים ע"ה" • הדבר יצא מפי העלם ופני המלין שם לקראת דברין • ויאמר בלבו לעשה כדבר הזה / אשיר גדולת משה ונפלאות אלהים אשר עשה על ידו לזרעו יעקב אשר בחר בו / ויהי זאת קרבן קודם לכל אשר הגדיל עלי חסדו • ומעת ההיא התחיל לחבר את השיר הנכבד הזה אשר לפנינו היום חלקו הראשון / הכולל ספורי פעלות מלרים ואת אשר קרה בימים ההלם עד גלות ה' אל משה •

בראש כל שיריו שם שיר אחד חרוזי הכולל רעון המחבר את אשר שם אל לבו לשיר בשיר הנה • והשיר הראשון הזה המתחיל אל יושב הכרובים הוא כולל במליצה נחה את הדברים ההלם • ענות הלל לבחור מעון בנני קדם נבראים שפלי הערך / ויפה כוון המלין להתחיל בזה הענין כי מזה נוסד יציאת מלרים ובחירת עם ישראל להיות לו לעם סגולה • ומספר והולך במליצתו / תעת קדם / מעשי דור המבול ודור ההפלגה / לדקת אברהם אשר הכיר את בוראו / לידת יצחק / מעשה העקידה / וקורות יעקב /

וסבת רדת ישראל מצרימה ע"י יוסף / וסבלות מצרים וגאולת ה' ע"י משה • כל זאת כלל בתרבעה עשר נתיב בני שש שש סורות • רצוי לכל נער ללמדם בעל פה כי הם כוללים יסוד דת ישראל וקורותינו הקדושה •

אחרי זאת פתח את פיו בתחנה לה' בומרו :

צורי ספר זאת אל אחי הפצתי
נא השלם הפצי מלא יעצתי

ישמח לקראתו הקורא דברים אלה כי כלו ממקקים / ומה דברים היוצאים מן הלב / ויכנסו אל הלב למלאתו דעת יראת ה' • ועתה חתמו את הספר הזה / עוד שם שלם בתים יגיד שם תועלת הפרטים האלה • (א) להעיר בלב עוזב התורה הקפץ לשוב לב על מעמי ה' כי נורא הוא • ואמר :

ישמע צדיק אמרי פי ויהלל
גם עוזבי תורה ישובו אליך
אם שירי לב על אולתו יגביה

(ב) למען הגיד גם בעמים גדולות ה' וגפלאותיו / ומה נעמו דבריו בקצו שבח למלכי הארץ וחכמיה / אשר לא כעמי קדש יכנו אל האלילים ויקעידו כל איש תמונת אשר לא כמחשבותיהם מחשבותיו / כי אם אנשי מוסר וחכמה המה / ועובדים אל אמת ואוהבים את העוב להיותו טוב • לא יכולתי לעבור את הבית הזה מבלתי הגיגו ע"פ כלו לפניך שנית :

יגיד אל עמים את עלילותיך
ויהללו בלאומים את צדקותיך
כי כמונו גם הם מעשי ידיך
גויי הדור הראשון טוב תעבו
גויי דור זה ומושליו טוב יאהבו
כלם יודוך כי על כל הודך •

(ג) ותנחומין על לב איש ישראל בגלות המר הזה / לבבי יאמר

יאמר ק"ו נופל , כי גם מכובד הגלות גם מאורך זמנו לא יירף , כי אם בלב בטוח יחכה לגאולת אלהיו כי קצוב אם תקמצמה . ועל כובד הגלות סר בטוב טעם ודעת ,

קורות אבותם כל כושל יקימו
גם הם מכור ברזל אל אל נהמו
כי מאותות על אדמת נוף פעלת
ומנפלאות בם עם זו גאלת
תפרח תקותם נואש בל יאמרו ,

ועל דבר מאורך הגלות אסר יניח לב אדם מבטוח עוד על גאולה , אמר בספתותיו כן .

הן קוי אל כיעולם לא נעזבו
וכיום אתמול רוב שניהם לו נחשבו
טוב הכרה לו ישירו ויזמרו .

קרא נא את הציר הנעים הזה ויסיח ממתקים לקהך .

(המשך בדפים הבאים)

מ כ ת ם

על מצבת אשה רעה .

תחת הציון הזה קברתי אשתי איזבל ,
אשה עושה פלא ! שמעו זאת יושבי תבל !
אם מידה נגורתי עוד בחיים חיותה
שב רוחי אלי ואחי , אחר מותה ,

תשובת

הרב הגאון כבוד מוה"ר שאול נר"ו, אב"ד דק"ק
פ"פדאדר, בן אדוננו מו"ו הגאון מוהר"ר צבי הירש
נ"י אב"ד ור"מ דק"ק ברלין והמדינה יע"א.

להרב מוה"ר משה י"ץ,
שנית על אודות החרם מאלטונא.

אחרי סוגי ממעני, להתרפאות מחולי הייקט, נ"ל
לשער עוכרי עזר מעט, והוא יגמור חסדו עמדי
להבריאני, ועל דמותי יעמידני, זה שבתי הבית מעט,
והנה כתבך למראה עיני, אשר תמיה על קונטי שנים בדבר
החרם. בתמרך שלוך מולך מענה על הדברים החמורים
בפסקי. הנמוים על הדין ועל האמת ועל השלום. למען
יפלא בעיניך מה זו שתיקה ששתקו כל חכמי ישראל, ומדוע
יעלמו דמליס שרים וגדולים חקרי לב בכל מקומות מושבותם,
להו', שתלה גדולה שתלת. וכבר שתלתי לני כן לכבוד
שלידי הגאון המופלג בחכמה ובוקנה הסה יאריך ימין ויזה
המדברים בדורנו ר"מ וחב"ד דפראג נר"ן. והנני מולה לך
זה העתק תשובת החכם הצדיק נר"ן, וזה בנה אב לכל
החכמים היושבים על כסא ההוראה בכל הארץ הזאת כי אין
שתיקתם תלילה הסכמה למעשה הנעשה מאלטונא,
ונסבוך הוא כי נקעב הדבר מאלם, וממילא שהן מוחרמין
ומנודין כדין הנדף מי שהיו חייב נידוי, ומכלל דברי הגדול
הזה תבת למד כי כל החנשים אשר מן היום ומעלה, אחרי
רחוקה את דבריו, עודם תועמים תוניסם מממוע, ועושים
כוונים לשעליב לב ליש המכפה ולמרר את רוחו, לוקחים
עלמן לגד אחד לומר אלו תוסמין לחרם, מה שכל גדולי
הדור פה אחד דליה בזה מסמא.

והבה הגאון נר"ן כתב כל זה, לפי שעורו בדרושים כוונת
המחבר

המחבר , שהיה שלח לשם שמים , הנה דעתו דלין דורשין
חלוקות כאלה , לענינו , אבל לבני תורה לי כי כמעשה בכל
חלקיו , לא כון גו המחבר שלח למען שמו החמה והגדול .

שאר דברים בכמה ספרות תלמודיות , יצוין בעז"ה מהם
בספר בשמים רחם . (הוא ספר נפלא קובץ תשובות ראשונים ז"ל
וכובן להרש"ם ז"ל) כת"י אשר אני רואה להדפיסו עם הגהות
הנרתי עליו קרוביס בשם הרשבנ"ל , שם יגמור ה' בעדי
וימלא את ידי להוציאו הדפוס , גם בתגרת אחת אשר שלח לי
חכם אחד קראתי הקורת קול ונקשובתי שיו בעז"ה יצוין מזה .

הק' שאול .

העתק דברי הגאון מפראג יאיר נרו נצח

ב"ה פראג ג' שוב אלול תקמ"ט לפ"ק .

לשמע קול שופר , ברית השלום ליא תופר ,
ולחיים טובים ייחק בספר , כבוד אחוי ש"ב
ידידי וחביבי הרב המאור הגדול המפורסם
הגאון כבוד שמו מוה"ר **שאול** נר"ו .

מכתבו מק"ג קבלתי , ומתוך לער לי בלעדו נרחותי
מכוקלי כתבו שתיגנו בקו הנרתה , והרופא חנם
ישלח לו רפואה , זולת זה אשר בקשני על דבר המלפה הקשה
לשתול ואין דרכי להכנים במחלוקת , שקחלתו מבני הלדדים
שלח לשם שמים , ומה גם בדור הזה קשה להכנים בשום דבר
לחרי שגברה החולפה ורבו עוזי פנים , ואין שומע לגערת
חכם , ומה שכתב מעלתו שים לחום מדשתקו גדולי הדור
ש"מ הסכימו להכרות דיני תלטונת , אני אומר זיל לחידך
ניסא , מדלא מלתו שום עזר משום אחד מגדולי הדור גו
שיסכים עמהם מכלל שלא נכנסו דבריהם בחוני החכמים ,
ולכן טובא הסתיקה , גנו הבחור המופלג היה פה ימים
אחדים בו' — ומרוב הערדה לקלר , דברי ס"ב ק"ב הדש"ם .

הק' יחזקאל סג"ל לנדא .

מ ו ד ע ה

בהקדמה לספרי אבטל"יון דף ג' ע"ג כתבתי בז"ל :
„ולא בלבתי בה מלות זרות אשר לא מלשון עבר
„המה, רק שלשה שמות פרטים אשר נחסרים כלל
„נשפת עבר, ולה הם, ספוג, סרטן, עכבר .
והנני חודה זה ולא אנוש כי שגיתי בדברים האלה, כי
בחמת עכבר מלת עברי היא, ומקרא מלא בקורה יעיד ע"ז
(ויקרא י"א) החולד והעכבר והלב, וכן מלאנוהו בשניהם
פעמים רבות זה לחר זה (שמואל ב' ו') עכברי זהב וכו'
ומרוב החפזון והמהירות בעת היות אשר הוצאתי הספר הזה
לאור כי בעלי הדפוס לחצוני לחחור כלה מעשיך, לא
היה לי פנאי לעבור על הדברים אשר כתבתי בעיון היטב,
רק הנחתים כאשר פלטתם הקולמס — והנני מבקש זה מכל
קורא חחוב אשר יקרא בספרי אבטליון הנ"ל לתקן את אשר
עוויתי ולמחוק מלת עכבר מן הספר, והיה כלא היה
למען לא יכתבו בחליהם עולה .

ומדי דברי בזאת ספתי לא אכלא להודות לאנשים היקרים
בלבושם אשר העירוני במכתבם על דבר השגיאה
הזאת, ובפרטות אליגה פה דברי חן אשר כתבני אותי קורני
מפורסם אחד כתובים על גליון הספר על חודת הדבר הזה,
(כי בעבור יפיו ושובו לא אוכל למנוע אותו מעין הקורא)
וכה כתב החכם הזה :

„איש משכיל אם לא זכר העכבר בתורה,
„ימן כי הואיל הלך אחר צב לא אהב,
„מדוע עכבר פלשתים ממנו נזורה ?
„הישכח החכם מקום אשר שם הזהב ?

רב תודות לכם אנשי חמת אשר הדרכתם אותי בדרך
החמת, רב תודות לכם מאת עבדכם המחבר .

אהרן בן־וואלף מהאללי .